

העלייה בשנות החמישים והשישים

א. ידע:

- היקף העלייה וארצות המוצא.
- הגורמים לעלייה לישראל בשנות ה-50 וה-60.
- מאפייני העלייה (עליית הצלה, עלייה מבוקרת, עלייה חשאית, ניצולי שואה).
- תהליך הקליטה: הקשיים (של הקולטים ושל הנקלטים), השיקולים שהשפיעו על תהליך הקליטה, כולל תפיסת כור ההיתוך (מיזוג גלויות) כמעצבת את תהליך הקליטה והגורמים לה. דרכי ההתמודדות של העולים ושל מדינת ישראל. תרומת העולים למדינת ישראל.
- אירועי ואדי סאליב – משמעותם והשפעתם על החברה הישראלית.

ב. מיומנויות:

- ניתוח מקורות מילוליים
- ניתוח מקורות חזותיים
- הבחנה בין עמדה לעובדה היסטורית
- סינתזה בין גופי ידע שנלמדו בנפרד.
- הבעת עמדה תוך בניית טיעון (טענה והוכחות היסטוריות).
- שאילת שאלות
- הערכת איכות של מקור היסטורי
- שימוש בספר הלימוד

ג. שיעורים מקוונים:

עלייה לארץ בשנות החמישים והשישים, קליטת העולים במדינת ישראל – בעיות ופתרונות, אירועי ואדי סאליב, יעל בוגין :

[השיעורים והמצגות](#)

ד. שאלות מתוך בחינות בגרות:

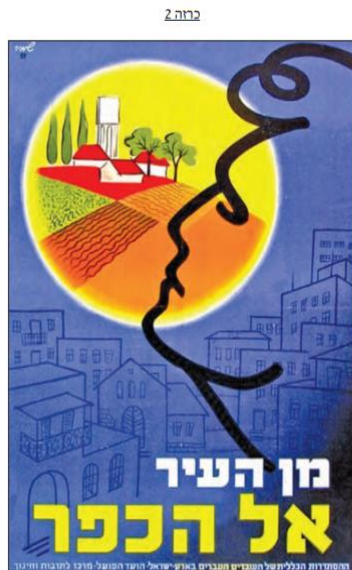
לפניכם מקבץ שאלות שהופיעו בבחינות הבגרות בשנים האחרונות. ליד כל שאלה צוין סוג השאלון (רגיל, עולה חדש, סח"ב), וכמובן – מועד הבחינה. הינכם מוזמנים להשתמש בשאלות אלה ולהתאימן לתלמידים:

1. שאלה מתוך בחינת בגרות שאלון 022281, חורף תש"ף: סעיף ב' של השאלה דורש חשיבה מסדר גבוה – התלמיד נדרש לידע על השיקולים שהנחו את קליטת העלייה, על פי מה שלמד, להבנה של מקורות חזותיים (כרזות) תוך שימוש במיומנויות ניתוח קטע חזותי, ולחבר בין שניים מהשיקולים עליהם למד לבין המופיע בכרזות.

מקור – העלייה בשנות החמישים והשישים של המאה ה-20

א. בשנות החמישים והשישים הנהיגה המדינה שלושה דפוסים עיקריים של עלייה: עליית הצלה, עלייה מבוקרת ועלייה חשאי. הצג את המאפיינים של שתיים מן העליות האלה (10 נקודות).

ב. המדיניות של מדינת ישראל בקליטת העלייה בשנות החמישים והשישים הושפעה משיקולים שונים. הסבר כיצד שניים מן השיקולים האלה באים לידי ביטוי בכרזות שבנספח (15 נקודות).

(מתוך אתר האינטרנט של הספרייה הלאומית)

(מתוך אתר האינטרנט של הספרייה הלאומית)

2. שאלה מתוך בחינת בגרות שאלון 022281, קיץ תשע"ט: שני סעיפי השאלה מבטאים חשיבה מסדר גבוה: בסעיף הראשון נדרש התלמיד ליכולת הבחנה בין עמדה לעובדה בנייתוח מקור

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

היסטורי. בחלקו השני של סעיף ב' התלמיד מתבקש לחבר בין שני פריטי ידע עליהם למד בנפרד וליצור את הסינתזה ביניהם: הקשיים של העולים בשנות החמישים והשישים, ואירועי ואדי סאליב.

מקור — קליטת העלייה בשנות החמישים והשישים

מקור — קליטת העלייה בשנות החמישים והשישים

א. לפניך קטע מן הספר "ככל עם ועם" מאת אניטה שפירא. הקטע עוסק בסוגיית העלייה הגדולה בשנות החמישים.

ראשונים הגיעו יושבי מחנות העקורים בגרמניה [...] והינה התברר שממשלת בולגריה העניקה זכות יציאה לאזרחיה היהודים. בולגריה הייתה אחת ממדינות הגוש הקומוניסטי. המלחמה הקרה כבר הקימה מסך ברזל* באירופה, בין הגוש המזרחי לגוש המערבי. כל היתר [אישור] יציאה ממדינות הגוש המזרחי נחשב הזדמנות שאולי לא תחזור [...] אותה תחושה של הזדמנות שאולי לא תחזור שורה גם ביחס ליהודי פולין ורומניה [...]. הזיכרונות מתקופת המלחמה ומהתקופה שבאה אחריה, של רצח ופוגרומים על ידי האוכלוסיות המקומיות, היו עדיין טריים בזיכרון היוצאים וביזכרון הקולטים. רגשות של אשמה וחוסר ישע שחוו מנהיגי היישוב בתקופת המלחמה ביחס לאסון יהודי אירופה ניתרגמו עתה להסכמה לאומית רחבה, שאי אפשר להמתין, צריך להעלות לארץ את כל יוצאי מזרח אירופה שרוצים ויכולים לצאת משם.

[...]

במצרים, בעירק, בתימן חשו היהודים במתח גובר בינם לבין שכניהם לנוכח יחס השלטונות והרחוב.

[...]

השנה היא 1949, עוד אלה [יהודי תימן] נוחתים והינה עשרות אלפי יהודים נוספים מגיעים מטוניסיה, מטורקיה, מלוב. בלוב פרץ פוגרום נגד היהודים וכל הקהילה כאיש אחד ביקשה לעלות. מחנות העולים ובייחוד מחנה המיון ב"שער העלייה" ליד חיפה, מתפקעים מאדם. בארץ אין דיור עבור העולים: מצוקת הדיור מאז מלחמת העולם השנייה עדיין לא תמה, והינה מגיעים כרבע מיליון איש, ויש לספק להם מייד דיור, מזון, תעסוקה.

[...]

מצבים פוליטיים בלתי צפויים, כמו המצב בעירק או בפולין, או ברומניה, הכריעו בעד עלייתם של מאות אלפים [...].

שלמה הלל תיאר בזיכרונותיו שיחה עם לוי אשכול, גזבר הסוכנות, בעניין העלייה מעירק: "תאמר ליהודים הטובים שלך, שאנחנו נשמח מאוד שכולם יבואו. אבל שלא ימהרו. אין לנו כרגע אפשרויות קליטה. אין לנו אפילו אוהלים. אם יבואו, יהיו צריכים לגור ברחוב". לעומת זאת, בן גוריון דחה בתקיפות טענות בדבר יכולת הקליטה המוגבלת: "יש להביא בהקדם כל יהודי עירק וכל שאר הגלויות המוכנות או המוכרחות לעלות - בלי כל שיקולים של רכוש ואפשרויות קליטה".

(א' שפירא, ככל עם ועם, מרכז זלמן שזר, 2014, עמ' 205-208)

* מסך הברזל — כינוי שסימל את מדיניות ההסתגרות של ברית המועצות והגוש הקומוניסטי מפני המערב.

- הסבר את שתי העמדות בשאלת העלייה הגדולה הבאות לידי ביטוי **בקטע**.
- הצג שתי עובדות היסטוריות המוזכרות **בקטע** ותומכות באחת מן העמדות שהסברת. (13 נקודות)
- ב. הצג את הקשיים של העולים למדינת ישראל בשנות החמישים והשישים, והסבר כיצד **אחד** מן הקשיים האלה בא לידי ביטוי באירועי ואדי סאליב. (12 נקודות)

3. **שאלה מתוך בחינת בגרות, שאלון 022281, קיץ תשע"ז:** סעיף ב' של השאלה משלב בין חשיבה מסדר נמוך, כאשר התלמיד נדרש לתאר על פי מה שלמד מהי מדיניות "כור ההיתוך", לבין חשיבה מסדר גבוה הדורשת ממנו לעבד את מה שלמד על מדיניות זו באמצעות הסבר של אחת מנקודות התורפה של המדיניות שנחשפה באירועי ואדי סאליב. יש כאן למעשה דרישה לחבר בין שני גופי ידע עליהם למד התלמיד בנפרד, וליצור סינתזה ביניהם.

עלייה וקליטה בשנות החמישים והשישים של המאה ה-20

א. מהיכן הגיעו העולים לארץ ישראל בשנות החמישים והשישים?
הסבר את הגורמים לעלייתם. (13 נקודות)

ב. מהי תפיסת "כור ההיתוך"? הסבר כיצד אירועי ואדי סאליב חשפו את אחת מנקודות התורפה (חולשות) של תפיסה זו. (12 נקודות)

4. **שאלה מתוך בחינת בגרות לעולים חדשים, 022284, חורף תש"ף:** סעיף ב' של השאלה מבטא חשיבה מסדר גבוה שכן יש כאן דרישה מהתלמיד לחשוב בעצמו, על בסיס מה שלמד על קליטת העלייה בתחומים שונים, ולהביע את עמדתו בעניין תרומת העולים למדינת ישראל בשניים מתחומים אלה. כמובן שזו שאלה פתוחה שייתכנו לה תשובות רבות ומגוונות, ובלבד שהן מבוססות על עובדות היסטוריות.

עלייה וקליטה בשנות החמישים והשישים

א. הסבר שניים מן הקשיים שהיו למדינת ישראל בקליטת העלייה הגדולה, מייד לאחר הקמת המדינה. (13 נקודות)

ב. הצג את התרומה של העולים בעלייה זו למדינת ישראל בשניים מן התחומים: התיישבות, דמוגרפיה, תרבות. (12 נקודות)

5. **שאלה מתוך בחינת בגרות לעולים חדשים, 022284, חורף תשע"ט:** חלקו השני של סעיף ב' הוא שאלה פתוחה ורחבה בה נדרש התלמיד ליכולת הכללה וחשיבה עצמית כדי להסביר כיצד העלייה הגדולה חיזקה את מדינת ישראל. כמובן שייתכנו תשובות רבות ומגוונות לשאלה זו, ובלבד שהתלמיד יבסס את דבריו על ידע היסטורי.

עלייה וקליטה בשנות החמישים והשישים

א. הסבר כיצד השפיע המצב הכלכלי של מדינת ישראל על קליטת העולים בשנות החמישים והשישים.

הצג גורם נוסף שהשפיע על קליטת העולים בתקופה זו. (13 נקודות)

ב. הצג שני קשיים של העולים בשנות החמישים והשישים. הסבר כיצד חיזקה עלייה זו את מדינת ישראל. (12 נקודות)

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

6. **שאלה מתוך בחינת בגרות בסחל"ב, שאלון 022271, קיץ תשע"ח**: שני סעיפי השאלה מבטאים חשיבה מסדר גבוה: בסעיף א' התלמיד מתבקש להפעיל את סקרנותו ההיסטורית לשאול שאלות שמתעוררות בו בעקבות קריאת השיר. בסעיף ב' עליו להביע את דעתו באשר למהימנות השיר כמקור היסטורי ללימוד קליטת העלייה, וכן לעשות שימוש בספר הלימוד, ולבחור מקור היסטורי המחזק או סותר לדעתו את הנאמר בשיר. החשיבה תתבטא כאן הן בבחירת המקור המתאים, והן ביכולת ההסבר כיצד המקור שנבחר מחזק או סותר את דברי השיר.

קליטת העלייה הגדולה

לפניך שני בתים מן השיר "שְׁרָלְיָה" מאת חוה אלברשטיין, המתאר את הזיכרונות האישיים של המשוררת ממחנה העולים "שער העלייה". קרא אותם, וענה על השאלות שאחריהם.

את הסיפור הזה מתחילים מהסוף אונייה עם נוסעים הגיעה אל החוף אנשים עייפים בארץ חדשה עומדים מול שער גדול מסתכלים בו בשתיקה אנשים מקצה הזמן, מקצה האור והחיים, בבגדים עבים, בצעדים כבדים. שום דבר לא היה כמו בהבטחות הבטיחו ארץ חמה, היו רוחות וסערות, הגג עף בחורף, הרצפה מלאה סירים. הכול ספוג במים, שמיכות הפוך מפולין כולם מת'פחים אבל אני עוד ישנה כמו נסיכה אמיתית – ישנה עם מטרייה	"קול ציון לגולה"*, כל שעה שפה אחרת, הרדיו מנגן, יושבים כמו גולים במחלתרת, כמו ליד התנור, יושבים ומתחממים, מבינים כל מילה, שרים את השירים ובבוקר חוזרים אל השפה החדשה, שוברת שיניים אדישה וקשה כל התוכניות הפכו לחלומות מחליפים מקצוע, מחליפים את השמות, מחליפים זיכרונות, מקשטים את העבר, שם כולם נסיכים היו וזה מה שנשאר. היה פסנתר בכל חדר, אורוות סוסים בחצר כל מילה היא אמת, אמת פחות או יותר...
--	---

* תחנת רדיו ישראלית ששידרה בשפות זרות

א. נסח שאלת **בסיס אַחַת** ושאלת **הרחבה אַחַת** שלדעתך חשוב לשאול בעקבות קריאת השיר. אין לכתוב שאלות הכתובות בשאלון זה.

הסבר את החשיבות של שאלת **ההרחבה** שכתבת ללימוד הנושא שבו השיר עוסק.
(18 נקודות)

ב. האם לדעתך שיר המתאר את הזיכרונות האישיים של המשוררת הוא מקור אמין ללימוד הקשיים של העולים?
עיין בספר הלימוד ובחר במקור **אֶחָד** (מילולי או חזותי) המתאר קושי של העולים.
ציין מראה מקום מדויק למקור שבחרת (שם הספר, מחבר ומספר העמוד), והסבר כיצד המקור שבחרת תומך במתואר בשיר או סותר אותו. (17 נקודות)

7. **שאלה 17 מתוך בגרות עתירת מדיה, חורף תש"ף, שאלון 022287:** סעיף ב' הוא שאלת יישום. התלמיד נדרש להוכיח בקיאות במטרות מדיניות "כור ההיתוך" ולזהות מטרות אלה בקטע מתוך הסדרה "מעברות". כמו כן על התלמיד להוכיח יכולת ניתוח מקור קולנועי.
<https://storage.cet.ac.il/ExamsViewer/history/022287/2020/bagrut/winter/hebrew/questions17-20.htm>

ה. הצעות נוספות למטלות:

צפו בקטע מהסדרה "תקומה" (30:11 דקות)

<https://www.youtube.com/watch?v=k6Nu6ljY29w>

- היכן שוכנו העולים הראשונים שהגיעו עם הקמת המדינה?
- על פי הסרט, מדוע קליטת העולים מאירופה הייתה קלה יותר מקליטת העולים מארצות האסלאם?
- על פי הסרט, מה היו הסיבות להקמת מושבי העולים באזורים מרוחקים?
- איזה יתרונות ואלו בעיות יכולות להיות לדעתך במפגש המתואר בסרט בין העולים מתימן לבין המורה ילידת הארץ.

צפו בפרק מהסדרה "תריץ אחורה" (45:14 דקות)

<https://www.youtube.com/watch?v=KPaj6-6yIV0>

- על פי הפרק, מה היו הקשיים בקליטת העלייה?
- כיצד התמודדה המדינה עם הקשיים בתחום הדיור והתעסוקה?
- על פי הסרט, מהי מדיניות "כור ההיתוך"? הבע דעתך על מדיניות זו – האם היה נכון לנקוט בה במציאות של ראשית ימי המדינה?
- לפי הפרק מה היו הקשיים והמחירים של מדיניות "כור ההיתוך"?

צפו בסרט הערוך "בין עולים לותיקים" (24:26 דקות)

הסרט נערך ע"י גלעד מניב מתוך כמה סרטים:

הסדרה "ארץ מולדת"

הסרט "בגלל המלחמה ההיא", בימאית אורנה בן דור ניב

הסרט "המיליון השביעי", יוצר תום שגב.

המערכון על קליטת העלייה מתוך "לול".

<https://www.youtube.com/watch?v=WXBKjoFgALg&t=728s>

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

- א. השווו בין קשיי העולים מאירופה לקשיי העולים מארצות ההאסלאם כפי שהם מתוארים בסרט. הצג קושי אחד דומה וקושי אחד שונה.
- ב. מה ההבדל בתיאור היחס לעולים ניצולי השואה בין עדויותיהם של הסופר ס. יזהר לסופרת יהודית הנדל? כיצד ניתן לדעתך להסביר הבדל זה.
- ג. מדוע לדעתך התייחסו הוותיקים בארץ אל ניצולי השואה כפי שמתואר בדבריה של יהודית הנדל?
- ד. מה הם הקשיים העולים במפגש בין הנערים העולים ממרוקו לבין חברי הקיבוץ בסרט? ממה נובעים לדעתך קשיים אלה?

צפו בדקות 9:05 עד 13:48 מהרצאת מנכ"ל משרד החינוך, שמואל אבואב:

<https://pop.education.gov.il/online-learning/vod-broadcasts/broadcast-30-3-9/enrichment-10th-grade-30-3-9>

- א. הציגו 2 דרכים בהן ניסתה מדינת ישראל להתמודד עם אתגרי העלייה הגדולה בשנות החמישים.
- ב. הסבירו את חשיבותם של החוקים המופיעים בסרטון לבניית החברה הישראלית.

הצעתה של עתליה חיימוביץ', מורה ומדריכה להיסטוריה
צפו בסרטון שבקישור, מתוך שידורי ערוץ 10

<https://www.youtube.com/watch?v=OXS15TM1uHE>

- א. על פי המופיע בסרטון, הציגו את החשיבות של חנות המכולת בתקופת הצנע, ופנקס הנקודות.
- ב. מה היה הרכב תקציב הקלוריות ביום? הציגו שני תחליפים למוצרי מזון שהיו מקובלים בתקופה זו.
- ג. באילו תחומים נוספים בא הצנע לידי ביטוי?
- ד. הסבירו מהו "השוק השחור".
- ה. עיינו בתמונה המצורפת מתוך אוספי הארכיון הצינוני, והסבירו, כיצד היא מבססת את הנאמר בסרטון.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

מדינת ישראל
הפיקוח על המזונות

מחוז הצפון המפקח על הבשר והבקר

**הרשמה לקניית בשר
ושמורי בשר**

כל הצרכנים אשר ברשותם כרטיסי מזון של המפקח על המזונות, רשאים כעת לבחור את האטליז אליו ירצו להיות קשורים לשם קניית בשר ושמורי בשר הנמצאים תחת פיקוח.

לשם כך חילקו בכל האטליזים טפסים מיוחדים שעל כל צרכן למלאם וכתחום עליהם.

**ההרשמה תמשך החל מ"י' מנחם
אב תש"ח (15.8.48) עד י"ז מנחם אב
תש"ח (22.8.48) ועד בכלל.**

הצבור מחבקש ולהרשם עד לתאריך הנ"ל ולמלא בדיקנות את הטורים השונים שבטופס. כל מי שלא ירשם עד לתאריך הנ"ל, לא יוכל בשר לפני חדש אוקטובר.

על כל בעלי המסעדות, מלונות, פנסיונים וכו' להרשם אצל ארגון בעלי מלונות, מסעדות ובתי קפה. במקום שארגון כזה אינו קיים, להרשם בעירייה, במועצה המקומית, בועד הקהילה או בועדת המצב.

האחראים על הפיקוח על המזון והבקר
מחוז הצפון

**דרוש מנוח המזון הקצובות
שבווד על הפיקוח הצודק!**

דפוס "אית" כפר הירוק

http://www.zionistarchives.org.il/Pages/ArchiveItem.aspx?oi=09001e15806fceda&ot=cza_poster